

Kto wie, ile zarabiamy? Stosunek Polaków do jawności dochodów

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

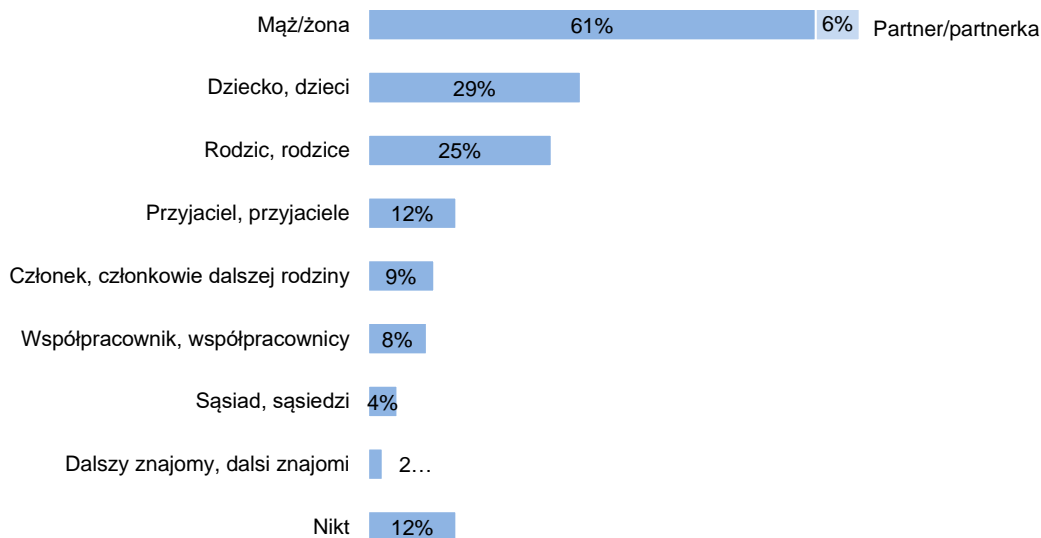
Rozmawianie o pieniądzu wielu osobom przychodzi z trudem: uznajemy to za nieeleganckie, nie chcemy wzbudzać zawiści albo litości innych. Jednak wiedza o tym, ile zarabiają inni, może mieć także pozytywne skutki, jak na przykład niwelowanie nierówności zarobków związanych z płcią¹. Temat jawności dochodów poruszyliśmy w kwietniowym badaniu². Chcieliśmy dowiedzieć się, czy Polacy raczej ukrywają przed innymi wysokość swoich dochodów, czy też są skłonni dzielić się tą informacją z innymi, a także w jakich sytuacjach popieraliby publiczne ujawnianie dochodów.

KTO WIE, ILE ZARABIAMY?

Badanych zapytaliśmy, kto z osób, z którymi stykają się na co dzień, wie, jakie uzyskują dochody. Najczęściej są to najbliższe osoby: mąż lub żona albo partner lub partnerka (67% ankietowanych deklaruje, że taka osoba wie, ile zarabiają).

CBOS

RYS. 1. Kto z osób, z którymi się Pan(i) styka w codziennym życiu, wie, jakie uzyskuje Pan(i) dochody?

¹ Eurofound (2018), *Pay transparency in Europe: First experiences with gender pay reports and audits in four Member States*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (335) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich wspomaganymi komputerowo (CAPI) w dniach 5–12 kwietnia 2018 roku na liczącej 1140 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Warto przy tym wspomnieć, że w małżeństwach taka wiedza jest właściwie powszechna (94% osób pozostających w związku małżeńskim twierdzi, że ich mąż lub żona wiedzą, ile zarabiają). W związkach nieformalnych zdarza się to znacznie rzadziej. Mniej niż połowa (47%) badanych w takich związkach deklaruje, że ich partner czy partnerka posiadają informacje o ich zarobkach. Może to oznaczać, że wiedza o zarobkach traktowana jest jako informacja prywatna, ujawniana jedynie najbardziej zaufanym osobom. Większe zróżnicowanie wśród osób pozostających w niesformalizowanych relacjach może bowiem wynikać z różnorodności (pod względem czasu trwania czy intensywności) takich związków.

CBOS

RYS. 2. Odsetek badanych deklarujących, że ich mąż/żona lub partner/partnerka wiedzą, jakie uzyskują dochody

W następnej kolejności, chociaż znacznie rzadziej, wiedzę o zarobkach badanych posiadają dzieci (29%) i rodzice (25%), a więc członkowie bliskiej rodziny. Jeszcze rzadziej są to przyjaciele (12%), członkowie dalszej rodziny (9%) oraz współpracownicy (8%). Niezwykle rzadko zdarza się, by takie informacje mieli sąsiedzi (4%) lub dalsi znajomi (2%). Więcej niż co dziesiąty ankietowany (12%) deklaruje, że nikt nie wie, ile zarabia.

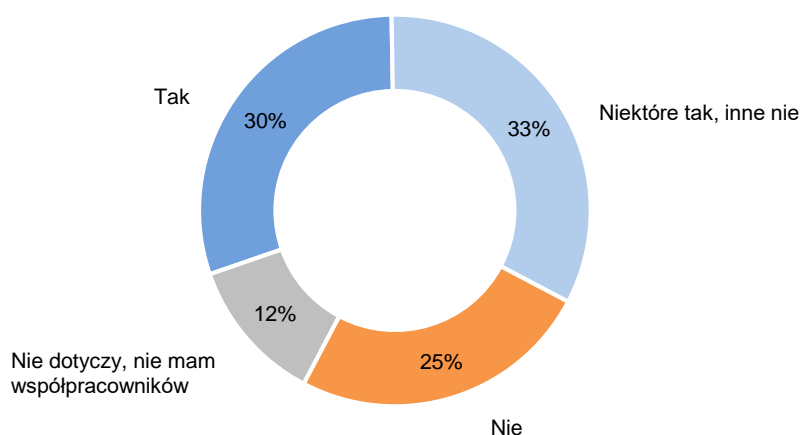
Można więc powiedzieć, że wysokość dochodów jest informacją, którą Polacy nie lubią się dzielić poza bardzo wąskim gronem najbliższych osób.

Całkowitą dyskrecję pod tym względem najczęściej przejawiają uczniowie i studenci (40% z nich deklaruje, że nikt nie wie, jakie uzyskują dochody), a także najmłodszy badani (25% osób w wieku 18–24 lata), respondenci posiadający wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne (20%) oraz źle oceniający własne warunki materialne (20%). Wyróżniają się także ankietowani pracujący na własny rachunek (21%).

Osobną, chociaż powiązaną kwestią jest jawność zarobków w zakładzie pracy. Czy wiemy, ile zarabiają osoby, z którymi pracujemy? Okazuje się, że taką wiedzę – w stosunku do wszystkich lub części współpracowników – posiada prawie dwie trzecie pracujących (63%). Jedna czwarta (25%) deklaruje, że nie posiada takich informacji.

CBOS

RYS. 3. Czy wie Pan(i), ile zarabiają inne osoby pracujące w Pana(i) zakładzie pracy? (N=584)

Pytanie było zadawane badanym deklarującym, że obecnie pracują zarobkowo

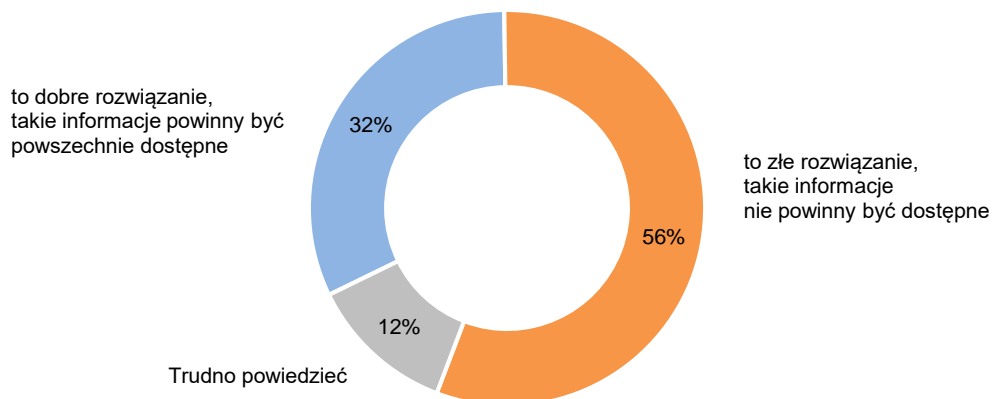
KTO POWINIEN WIEDZIEĆ, ILE ZARABIAMY?

Poza zbadaniem sytuacji faktycznej interesowały nas także opinie dotyczące jawności dochodów – kiedy ich ujawnianie mogłoby być pożądane.

W niektórych państwach europejskich, takich jak Norwegia czy Szwecja, wiedza o finansach obywateli jest powszechnie dostępna. Po spełnieniu pewnych warunków formalnych możliwe jest uzyskanie informacji o dochodach zadeklarowanych w zeznaniach podatkowych. Zapytaliśmy badanych, czy, ich zdaniem, jest to dobre rozwiązanie. Okazuje się, że Polacy są w większości negatywnie nastawieni do ujawniania takich danych – tylko jedna trzecia (32%) uważa, że informacje o dochodach prywatnych osób powinny być powszechnie dostępne. Przeciwnego zdania jest ponad połowa (56%) respondentów.

CBOS

RYS. 4. W niektórych krajach informacje o dochodach prywatnych osób są powszechnie dostępne. Czy, Pana(i) zdaniem:

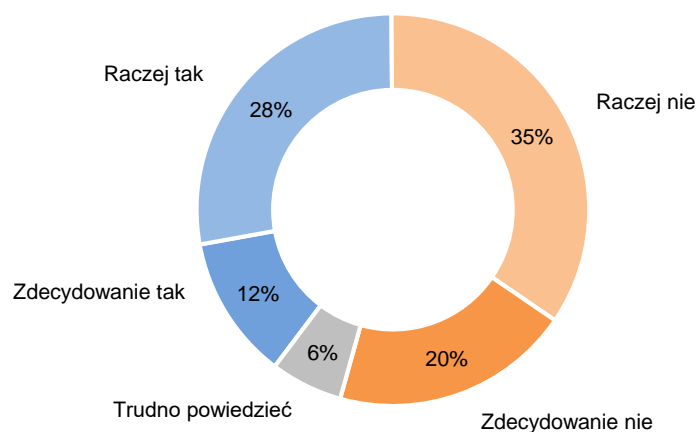

Polacy są więc co do zasady niechętni upowszechnianiu danych o dochodach osób prywatnych. Czy jednak istnieją sytuacje, w których ujawnianie wysokości zarobków byłoby, ich zdaniem, właściwe? Aby to sprawdzić, zadaliśmy pytania o transparentność finansową w obrębie przedsiębiorstw (ujawnianie zarobków osób pracujących w firmie) oraz upowszechnienie wiedzy o zarobkach konkretnych grup pracowników. Są to rozwiązania pozwalające na ujawnianie wiedzy o dochodach na mniejszą, nie masową skalę.

Chociaż większość badanych zna zarobki co najmniej części swoich współpracowników, ponad połowa (55%) respondentów uważa, że pracownicy nie powinni wiedzieć, ile zarabiają inne osoby zatrudnione w ich zakładzie pracy. Przeciwnego zdania jest czterech na dziesięciu badanych (40%).

CBOS

RYS. 5 Czy, Pana(i) zdaniem, pracownicy zakładu pracy powinni wiedzieć, ile zarabiają inne zatrudnione w nim osoby?

Jawność płac w obrębie przedsiębiorstwa relatywnie często popierają najmłodszy badani, w wieku od 18 do 24 lat (46%). Z kolei rzadziej niż inni byliby skłonni zgodzić się na to respondenci uzyskujący miesięczne dochody *per capita* przekraczające 2500 złotych (32%; zob. tabelę aneksową 2).

Co istotne, osoby, które rzeczywiście wiedzą, ile zarabiają ich współpracownicy, częściej niż inni skłaniają się ku opinii, że jest to sytuacja pożądana. Jednak nawet wśród nich nie jest to pogląd przeważający.

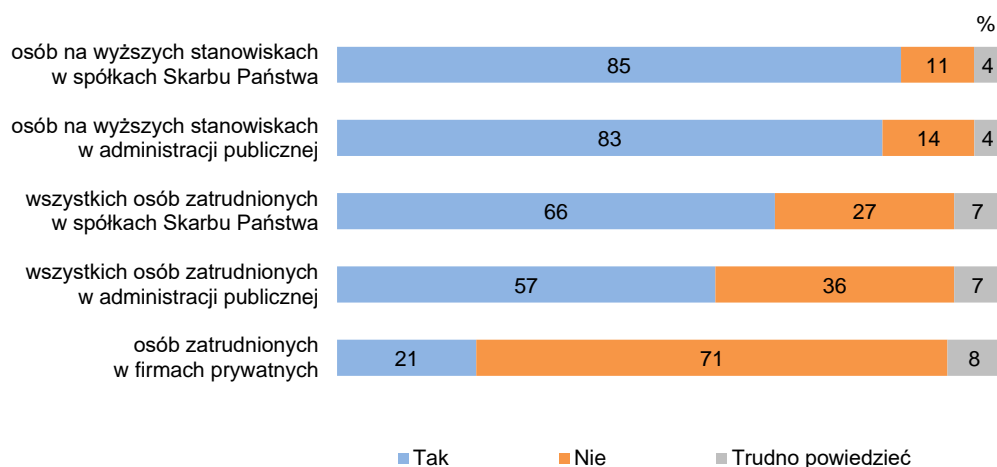
TABELA 1

Czy wie Pan(i), ile zarabiają inne osoby pracujące w Pana(i) zakładzie pracy?	Czy, Pana(i) zdaniem, pracownicy zakładu pracy powinni wiedzieć, ile zarabiają inne zatrudnione w nim osoby?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Tak	50	49	1
Niektóre tak, inne nie	45	49	6
Nie	25	72	4
Nie dotyczy, nie mam współpracowników	37	58	5
Niepracujący	39	53	8

Okazuje się natomiast, że Polacy są skłonni zgodzić się, iż jawność zarobków może być pożądana w przypadku niektórych kategorii pracowników. Zdecydowana większość badanych jest zdania, że publicznie dostępne powinny być informacje o pensjach osób na wyższych stanowiskach w spółkach Skarbu Państwa (85%) oraz w administracji publicznej (83%). Dwie trzecie respondentów (66%) przychylnie odnosi się też do ujawniania zarobków wszystkich pracowników spółek Skarbu Państwa, a nieco mniej (57%) – wszystkich zatrudnionych w administracji publicznej. Przyzwolenie na upowszechnianie danych o zarobkach osób zatrudnionych w firmach prywatnych jest zdecydowanie niższe – zgodę na takie rozwiązanie wyraża tylko co piąty badany (21%).

CBOS

RYS. 6. Czy, Pana(i) zdaniem, powinny być udostępniane publicznie dane o zarobkach:

Polacy są więc w większości sceptycznie nastawieni do ujawniania wysokości zarobków prywatnych osób, nawet jeśli odbywałoby to się na mniejszą skalę (w obrębie przedsiębiorstwa), są jednak skłonni zaakceptować jawność zarobków jako element kontroli wydatkowania pieniędzy publicznych. W większości byłiby przychylni udostępnianiu danych o zarobkach osób zatrudnionych w instytucjach i przedsiębiorstwach powiązanych z budżetem państwa.

Okazuje się, że w kwestii dyskusji o finansach potoczny pogląd jest zgodny ze stanem faktycznym: unikamy rozmów o pieniądzach i nie chcemy, by inni dowiedzieli się, ile zarabiamy. Badani deklarują, że ujawniają takie informacje tylko najbliższym osobom. Jednocześnie jednak większość osób zatrudnionych wie, ile zarabiają przynajmniej niektórzy z ich współpracowników.

Polacy w większości odnoszą się niechętnie do propozycji upowszechniania danych o dochodach prywatnych osób. Wyjątek robią dla pracowników spółek Skarbu Państwa oraz administracji publicznej, a w szczególności osób zatrudnionych na wyższych stanowiskach w instytucjach oraz przedsiębiorstwach powiązanych ze sferą budżetową. W ich przypadku większość badanych popiera jawność dochodów.

Opracował

Antoni Głowacki